

ΕΤΗΣΙΑ
ΕΚΘΕΣΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΖΑΚΥΝΘΟΥ

2024

Αθήνα, Νοέμβριος 2024

ΑΡΧΕΛΩΝ, Σύλλογος για την
Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας

Copyright © 2024 από ΑΡΧΕΛΩΝ

Κανένα μέρος της παρούσας έκθεσης δεν μπορεί να αναπαραχθεί σε οποιαδήποτε μορφή ή με οποιοδήποτε μέσο χωρίς τη γραπτή άδεια του ΑΡΧΕΛΩΝ.

ΑΡΧΕΛΩΝ, Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας
Σόλωνος 113
ΑΘΗΝΑ
ΤΚ 10678
Ελλάδα

Τηλ: 210 5231342
e-mail: info@archelon.gr
URL: www.archelon.gr

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρουσία του ΑΡΧΕΛΩΝ στον κόλπο Λαγανά Ζακύνθου είναι συνεχής από τις αρχές της δεκαετίας του '80, πραγματοποιώντας ερευνητικές δραστηριότητες σχετικά με την καταγραφή και την προστασία της αναπαραγωγής των θαλάσσιων χελωνών, ενώ οι συστηματικές καταμετρήσεις φωλιών ξεκίνησαν το 1984.

Οι παραλίες ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας Καρέττα (*Caretta caretta*) στον κόλπο του Λαγανά έχουν ενταχθεί στην περιοχή GR2210002 «Κόλπος Λαγανά Ζακύνθου (Ακρωτήριο Γεράκι- Κερί) και νησίδες Μαραθονήσι και Πελούζο» του Ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000. Το 1999 οι παραλίες και ο θαλάσσιος χώρος συμπεριλήφθηκαν στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου (ΕΘΠΖ), όπως χαρακτηρίστηκε με Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) που εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1999 (ΦΕΚ 906 Δ/22-12-1999, Τροποποίηση: ΦΕΚ 1272 Δ/27-11-2003). Ο Φορέας Διαχείρισης (ΦΔ) του ΕΘΠΖ ιδρύθηκε το 2000, ενώ από το 2020, σύμφωνα με αλλαγές στην νομοθεσία, όλοι οι ΦΔ των προστατευόμενων περιοχών της χώρας έγιναν Μονάδες Διαχείρισης (ΜΔ), οι οποίες αποτελούν οργανικό τμήμα του Οργανισμού Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ). Η ΜΔ που είναι αρμόδια για την προστασία και την διαχείριση του βιοτόπου των θαλασσίων χελωνών είναι η ΜΔ Εθνικών Πάρκων Ζακύνθου, Αίνου και Προστατευόμενων Περιοχών Ιονίων Νήσων.

2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το πρόγραμμα για την καταγραφή και προστασία της ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας στη Ζάκυνθο πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα Μάιος – Οκτώβριος 2024 από ομάδα ερευνητών/εθελοντών και ολοκληρώθηκε με επιτυχία. Καταγράφηκαν περίπου 2.400 φωλιές θαλάσσιων χελωνών (προκαταρκτικά δεδομένα), οι οποίες προστατεύθηκαν με τη συμβολή της ΜΔ, αριθμός ρεκόρ από το 1984. Σημειώνεται ότι ήταν η δεύτερη συνεχής χρονιά που καταγράφεται ρεκόρ φωλιών (2.033 φωλιές το 2023), γεγονός που δίνει έναν τόνο αισιοδοξίας για ανάκαμψη του πληθυσμού της Ζακύνθου. Για να εξαχθούν ασφαλή επιστημονικά συμπεράσματα, χρειάζονται δεδομένα περισσότερων ετών.

Από τις αρχές του 2024 έως τις 10 Οκτωβρίου έχουν καταγραφεί 25 περιστατικά εκβρασμών θαλάσσιας χελώνας, από τα οποία 24 ήταν νεκρές και 1 τραυματισμένη (η οποία μεταφέρθηκε για περίθαλψη στο Κέντρο Διάσωσης Θαλάσσιων Χελωνών του ΑΡΧΕΛΩΝ στη Γλυφάδα Αττικής), ενώ τα 5 περιστατικά εκβρασμών εντοπίστηκαν εντός της προστατευόμενης θαλάσσιας περιοχής του κόλπου Λαγανά. Η εξέταση των εκβρασμένων ζώων στην προστατευόμενη περιοχή έδειξε αλληλεπίδραση με την αλιεία σε 1 περίπτωση, καθώς και σημάδια τραυματισμών που προκλήθηκαν από σύγκρουση με σκάφη σε 4 περιπτώσεις.

Μέσω των δράσεων ευαισθητοποίησης του ΑΡΧΕΛΩΝ που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος, ενημερώθηκαν περίπου 43.000 επισκέπτες. Οι δράσεις ενημέρωσης του κοινού πραγματοποιήθηκαν στις παραλίες ωτοκίας, σε διάφορες τουριστικές μονάδες, στα τουριστικά σκάφη που δραστηριοποιούνται στην προστατευόμενη θαλάσσια περιοχή του κόλπου Λαγανά, καθώς και στον ενημερωτικό σταθμό του ΑΡΧΕΛΩΝ που βρίσκεται στην πόλη της Ζακύνθου.

Η ΜΔ εφάρμοσε μέτρα φύλαξης, περιπολίες επίτησης και την μερική οριοθέτηση της ζώνης ωτοκίας στις παραλίες με σχοινιά. Το παρατηρητήριο πυροπροστασίας στην περιοχή πίσω από την παραλία Σεκάνια λειτούργησε με μέριμνα του WWF Ελλάς. Ο ΑΡΧΕΛΩΝ συνεργάζεται με τον ΦΔ (νυν ΜΔ) από την ίδρυσή του. Όλα τα δεδομένα του ΑΡΧΕΛΩΝ παραδίδονται στη ΜΔ για τις διαχειριστικές της ανάγκες.

3 ΑΠΕΙΛΕΣ

Κατά τη διάρκεια της περιόδου ωοτοκίας του 2024 καταγράφηκαν αρκετά περιστατικά παραβίασης των υφιστάμενων μέτρων προστασίας, τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο χώρο. Το Λιμενικό Σώμα και η Αστυνομία είναι οι αρμόδιες αρχές για την επιβολή προστίμων στη θάλασσα και στις παραλίες αντίστοιχα, αλλά δεν είχαν καθημερινή παρουσία κατά την διάρκεια της θερινής περιόδου. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με αλλαγή της νομοθεσίας το 2023, δικαίωμα αυτοψίας αλλά και επιβολής προστίμων απέκτησαν και οι φύλακες της ΜΔ εντός του ΕΘΠΖ. Το γεγονός ότι δεν επιβλήθηκαν πρόστιμα από το προσωπικό της ΜΔ, καταδεικνύει την έλλειψη εκπαίδευσης και οργάνωσης όσον αφορά αυτή την κατά τα άλλα θετική εξέλιξη.

Συγκεκριμένα, στη θαλάσσια προστατευόμενη περιοχή, κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου υπήρξαν καθημερινά περιστατικά παραβίασης του ΠΔ, δηλαδή υπέρβαση του ορίου ταχύτητας των 6 κόμβων (Ζώνες Β και Γ), μη συμμόρφωση με τη ζώνη μη αγκυροβολίας (Ζώνη Β), ενώ παρατηρήθηκαν και αρκετά περιστατικά εισόδου σκαφών στη ζώνη που δεν επιτρέπεται η παρουσία τους (Ζώνη Α). Επίσης δεν τηρούνταν οι κανόνες για την ορθή παρατήρηση των θαλάσσιων χελωνών που ισχύουν με απόφαση του Λιμεναρχείου Ζακύνθου (Α.Π.: 2131.13/2063/18/29-05-2018, ΑΔΑ: 975Η4653ΠΩ-ΒΝΖ), με αποτέλεσμα να προκαλείται σημαντική όχληση στις χελώνες. Καθώς δεν έχει τεθεί περιορισμός στον αριθμό των σκαφών στον κόλπο Λαγανά από τις υφιστάμενες διατάξεις, βάσει της φέρουσας ικανότητας της θαλάσσιας προστατευόμενης περιοχής, ένας πολύ μεγάλος αριθμός σκαφών συνωστιζόταν καθημερινά για να παρατηρήσουν θαλάσσιες χελώνες οι επισκέπτες της περιοχής.

Στις παραλίες ωοτοκίας που είναι Περιοχές Προστασίας της Φύσης (εκτός από τα Σεκάνια, που είναι Περιοχή Απόλυτης Προστασίας της Φύσης και δεν επιτρέπεται ανθρώπινη παρουσία), καταγράφηκαν παραβάσεις σχετικά με τη μη απομάκρυνση των επίπλων θαλάσσης τη νύχτα, περιστατικά ανθρώπινης παρουσίας τη νύχτα στην παραλία καθώς και ποδοπάτηση φωλιών από ανθρώπους που εισέρχονταν στη ζώνη φωλεοποίησης.

Τα προηγούμενα χρόνια καταγράφηκαν παραβιάσεις και του ανώτατου αριθμού επίπλων θαλάσσης που επιτρέπει το ΠΔ. Το 2024, σημειώθηκε σημαντική βελτίωση (ο ΑΡΧΕΛΩΝ κατέγραψε 120 ξαπλώστρες στον Γέρακα, δηλαδή τον ακριβή αριθμό που επιτρέπεται και 293 ξαπλώστρες στο Καλαμάκι και στον Ανατολικό Λαγανά, ενώ ο μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός είναι 300). Αναφορικά με την παρουσία τροχοφόρων και αλόγων, οι ξύλινοι πάσσαλοι που τοποθέτησε το προσωπικό της ΜΔ ήταν ένα απόλυτα επιτυχές μέτρο, διότι δεν παρατηρήθηκαν στην παραλία. Ωστόσο η είσοδος των αλόγων στην αμμοθινική ζώνη πίσω από την παραλία συνεχίστηκε σε καθημερινή βάση, ασκώντας πιέσεις στην ευαίσθητη χλωρίδα του βιοτόπου.

Επιπλέον, για μία ακόμα χρονιά συνέχισαν να υπάρχουν απειλές με σοβαρές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο βιότοπο από παράνομες δραστηριότητες. Αυτές περιλαμβάνουν τον παλιό χώρο υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) που παραμένει χωρίς την προβλεπόμενη περιβαλλοντική αποκατάσταση και τον παράνομο δρόμο μεταξύ των παραλιών Δάφνης και Γέρακα. Περιλαμβάνουν επίσης τα αυθαίρετα κτίρια/κατοικίες στο Γέρακα και τα αυθαίρετα κτίρια/κατοικίες στη Δάφνη, μερικά από τα οποία λειτουργούν και ως παράνομες επιχειρήσεις ενοικίασης καταλυμάτων, εστίασης και διασκέδασης. Οι τοπικές αρχές δεν έχουν εφαρμόσει τις υφιστάμενες διοικητικές αποφάσεις για την κατεδάφιση αυτών των παράνομων κατασκευών. Πέραν των παράνομων επιχειρήσεων που υπάρχουν πίσω από την παραλία Δάφνη, πρέπει να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια έχουν κατασκευαστεί τρεις ιδιωτικές βίλες προς ενοικίαση κατά μήκος του αγροτικού δρόμου που οδηγεί στην παραλία. Η περιοχή αυτή εντάσσεται εξ ολοκλήρου στη ζώνη Φ1: προστατευόμενο τοπίο, όπου επιτρέπεται η ανέγερση κατοικιών, ωστόσο, η ανέγερσή τους είναι ενδεικτική της τουριστικής πίεσης που ασκείται στην περιοχή.

4 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Το πρόγραμμα συστηματικής καταγραφής της ωτοκίας των θαλάσσιων χελωνών Καρέττα στον κόλπο Λαγανά από τον ΑΡΧΕΛΩΝ είναι ένα από τα μακροβιότερα προγράμματα παγκοσμίως για το συγκεκριμένο είδος. Η ανάλυση παλαιότερων δεδομένων ωτοκίας από την περιοχή έχει καταδείξει τις επιπτώσεις της αύξησης της θερμοκρασίας σε αυτόν τον σημαντικό για τη Μεσόγειο πληθυσμό θαλασσίων χελωνών, ωστόσο δεν έχει παρατηρηθεί ακόμη κάποιο όριο στις θερμοκρασίες της άμμου που θα ήταν καταστροφικό για τα αυγά. Τα τελευταία χρόνια, η φωλεοποίηση και η εκκόλαψη έχουν παρατηρηθεί να ξεκινούν νωρίτερα σε σύγκριση με παλαιότερα. Το 2024 ήταν το έτος όπου καταγράφηκε η πρώτη φωλιά νωρίτερα από κάθε άλλη χρονιά.

Η ανάλυση προηγούμενων δεδομένων έδειξε επίσης ότι, μετά την ίδρυση του ΕΘΠΖ, η συμβολή των επιμέρους παραλιών στην ωτοκία του είδους έχει αλλάξει. Συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια, η μέση συνεισφορά της παραλίας των Σεκανίων έχει μειωθεί με αντίστοιχη αύξηση της συνεισφοράς των παραλιών του Ανατολικού Λαγανά, του Καλαμακίου και του Γέρακα. Αυτή η μακροπρόθεσμη αλλαγή πιθανόν να αποδίδεται σε καλύτερα μέτρα προστασίας (φύλαξη, οριοθέτηση της ζώνης ωτοκίας, διαχείριση του εξοπλισμού των παραλιών και συμμόρφωση με το μέγιστο επιτρεπόμενο αριθμό επίπλων θαλάσσης) που εφαρμόζονται από τη ΜΔ του ΕΘΠΖ καθώς και από τις τοπικές επιχειρήσεις στις παραλίες αυτές. Ωστόσο, παρατηρείται σημαντική μείωση του αριθμού των φωλιών στις παραλίες του Μαραθονησίου και της Δάφνης, η οποία σχετίζεται με την όχληση του είδους από σκάφη στη θαλάσσια περιοχή του κόλπου και την ανεξέλεγκτη ανθρωπογενή πίεση αντίστοιχα.

Λαμβάνοντας υπόψη τη μακροχρόνια τάση του αναπαραγωγικού πληθυσμού, όπως προκύπτει από τις ετήσιες καταγραφές φωλιών επί 41 χρόνια (1984 – 2024), μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο πληθυσμός της Καρέττα που ωτοκεύ στον κόλπο Λαγανά είναι σταθερός με έντονες ετήσιες διακυμάνσεις και συνεχίζει να αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους αναπαραγωγικούς πληθυσμούς στη Μεσόγειο.

Σημειώνεται ότι από την τοποθέτηση δορυφορικών πομπών σε 29 χελώνες, που πραγματοποίησε ο ΑΡΧΕΛΩΝ στον Κυπαρισσιακό Κόλπο, διαπιστώθηκε ότι η συχνότητα φωλεοποίησης (φωλιές/χελώνα/έτος) είναι υψηλότερη από την μέχρι πρότινος ισχύουσα, πράγμα που αναθεωρεί προηγούμενα δεδομένα για το μέγεθος των αναπαραγωγικών πληθυσμών της *Caretta caretta*.

Η Ζάκυνθος έχει αναχθεί σε κορυφαίο διεθνή τουριστικό προορισμό τα τελευταία 20 χρόνια. Ο αριθμός των τουριστικών καταλυμάτων και επιχειρήσεων στην Περιφερειακή Ζώνη του ΕΘΠΖ αλλά και όλου του νησιού έχει πολλαπλασιαστεί. Ανάλογα έχουν αυξηθεί και οι αριθμοί επισκεπτών στις παραλίες ωτοκίας και στα σκάφη που κινούνται στο θαλάσσιο χώρο για την παρατήρηση χελωνών.

Η διαρκής παρουσία της ΜΔ και η μεγάλη προσπάθεια της ομάδας του ΑΡΧΕΛΩΝ και αυτή τη θερινή περίοδο εξασφάλισαν τη συνέχιση της μακροχρόνιας καταγραφής της ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας και την προστασία των φωλιών και των νεοσσών.

Ωστόσο, το ενδιαφέρον των τοπικών επιχειρήσεων, των ιδιοκτητών γης και των τοπικών αρχών να συνεργαστούν για την καλύτερη εφαρμογή της νομοθεσίας στο ΕΘΠΖ φαίνεται να είναι αρκετά χαμηλό. Το μέγεθος της επισκεψιμότητας στις παραλίες και τη θαλάσσια περιοχή του κόλπου Λαγανά και η απροθυμία τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας που επιδεικνύουν οι τοπικές αρχές και οι τοπικοί φορείς και επιχειρηματίες, αναδεικνύουν την ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των τοπικών φορέων, των αρχών και των επισκεπτών για την μεγάλη οικολογική αξία του ΕΘΠΖ. Επίσης, τα παραπάνω αναδεικνύουν την ανάγκη για συνεργατική προσέγγιση όλων των εμπλεκόμενων, με στόχο την εφαρμογή της νομοθεσίας, τη σωστή διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και την αποτελεσματικότερη φύλαξη.

Παρόλο που η Ζάκυνθος θα είχε σημαντικά οφέλη από μία προσέγγιση βιώσιμου τουριστικού προορισμού, δεν έχει γίνει γνωστή κάποια συντονισμένη προσπάθεια μεταστροφής στο θέμα αυτό.

Η προβληματική αυτή κατάσταση δεν προβλέπεται να βελτιωθεί μέσω των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και των Σχεδίων Δράσης (ΕΠΜ και ΣΔ) για τις περιοχές Natura 2000 που εκπονούνται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας σε εθνικό επίπεδο.

Τον Ιανουάριο του 2023 τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση η ΕΠΜ για τις προστατευόμενες περιοχές Ιονίων Νήσων, συμπεριλαμβανομένης και της Ζακύνθου, η οποία δίνει την εντύπωση ότι στοχεύει περισσότερο στην παγίωση της υφιστάμενης κατάστασης, παρά στην επίλυση των υφιστάμενων προβλημάτων και την αποτελεσματική προστασία του προστατευτέου αντικειμένου. Ο ΑΡΧΕΛΩΝ και άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις υπέβαλαν αναλυτικά σχόλια στα πλαίσια της διαβούλευσης.

Όλες οι πιέσεις που ασκούνται στο βιότοπο και στο προστατευόμενο είδος, τόσο στο θαλάσσιο όσο και στο χερσαίο χώρο, πρέπει να αντιμετωπιστούν κατάλληλα με επαρκή φύλαξη και ορθή επιβολή της νομοθεσίας από τις αρμόδιες αρχές. Παράλληλα μία μεγάλη εκστρατεία ενημέρωσης/ ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας και των τοπικών επιχειρηματιών θα συνέβαλε στην ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας. Τέλος, η ΕΠΜ (συνοδευόμενη από σχέδιο ΠΔ και ΣΔ) πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη τα σχόλια που υπέβαλαν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις συμπεριλαμβανομένου του ΑΡΧΕΛΩΝ.

Ο κόλπος Λαγανά μαζί με το γειτονικό Κυπαρισσιακό Κόλπο (Δυτική Πελοπόννησος) συγκεντρώνουν περισσότερο από το 86% των φωλιών της Καρέττα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ανακοίνωση της Ελληνικής Κυβέρνησης για ίδρυση ενός μεγάλου Εθνικού Πάρκου στο Νότιο Ιόνιο Πέλαγος, το οποίο θα συμπεριλαμβάνει και τις 2 περιοχές αποτελεί ελπιδοφόρα εξέλιξη για τη μακροχρόνια επιβίωση του είδους.

Αθήνα, Νοέμβριος 2024

**ΑΡΧΕΛΩΝ, Σύλλογος για την
Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας**

